

ПСИХОКОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

А. С. Косенко

Херсонський державний університет, anechkakosik20@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор І. С. Попович

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема прискореного розквіту агресивної поведінки підлітків у сучасному світі постає досить гостро в першу чергу перед батьками, вчителями та психологами. Тема агресивної поведінки активно досліджується ще з початку 60-х років, але не втрачає своєї актуальності та доцільності навіть сьогодні, адже тенденція агресивного прояву серед підлітків невпинно зростає. Здебільшого, деструктивна поведінка формується ще у далекому дитинстві під впливом найближчого соціального оточення дитини – батьків, але й не варто забувати, що ми живемо в епоху популяризації й домінування розмаїття гаджетів та інтернету, які далеко не завжди використовуються у навчальних цілях. Тотальне розповсюдження насильства та жорстокості у ЗМІ, кінематографії, відеоіграх та на інтернет-просторах призводить до того, що агресивна поведінка сприймається підлітками як норма.

Дослідник І. Попович та колеги у своїх наукових пошуках зазначають, що формування особистості – це перманентний процес становлення особистості, який є результатом впливу генетики, оточення, цілеспрямованого виховання і особистісної активності. Тоді як, розвиток особистості є процесом закономірної зміни і становлення соціальних якостей індивіда та його індивідуальності. Якісні зміни, в залежності від віку, визначають розвиток особистості [5].

Сім'я – це центральна сфера розвитку дитини. Головна відповідальність за дозвілля дітей у першу чергу лежить на плечах батьків, адже саме вони формують у дітей розуміння навколишньої дійсності і саме вони закладають підґрунтя для розвитку особистості. Психологічна атмосфера у родині впливає на усіх її членів і віддзеркалюється у кожному. Сучасний підліток живе у

складно влаштованому світі і особливо у цей період йому необхідно заручитися підтримкою збоку сім'ї. Не завжди стається так, що батьки підтримують своїх дітей і ставляться з розумінням до них, іноді навіть відсторонюються, не вбачаючи великої потреби у підтримці, ставлячи власні проблеми на перше місце. У той час, коли підліток не знаходить підтримку та розуміння у власній сім'ї, він йде на пошуки зовні, знаходячи цю підтримку серед неблагополучних дітей, нерідко потрапляє до різних субкультур, і що найгірше – кримінального оточення. Безперечно, що спілкування підлітка з такими особами ніяких позитивних результатів не дасть, а тільки загострить становище.

Важливо зрозуміти, що, як правило, прояв агресії – це бажання привернути до себе увагу, прагнення відповідати очікуванням інших [4]. Це, як своєрідний крик про допомогу, який не варто ігнорувати задля позитивного розв'язання проблеми.

Ф. Дальто пише, що підлітковий вік – це дуже крихкий вік і в той же час прекрасний, оскільки підліток реагує на все позитивне, що для нього роблять. Дослідник дає цінну пораду: «Намагайтеся підійняти їх у своїх очах, продовжуйте це робити навіть тоді, коли вам здається, що ви, як кажуть, б'єтесь у зачинені двері» [2, с. 23].

Встановлено, що жорстоке ставлення до дитини призводить до дій агресивного характеру, скоєних тією ж дитиною, а далі відбувається прояв жорстокості і насилля вже у зрілому віці, і перехід від фізичної агресії до стилю життя особистості.

Мета статті – теоретичне аналізування вітчизняних і зарубіжних праць та обґрунтування особливостей психокорекції агресивної поведінки осіб підліткового віку.

Виклад основного матеріалу. Підлітковий вік – це критичний період розвитку індивіда, який обмежується віковими рамками від 10-11 до 15 років, коли соціальні, емоційні та фізичні зміни в організмі можуть формувати негативне самосприйняття. Головним новоутворенням є почуття дорослості, яке виражається через ставлення до себе, як до дорослої людини, прагненням

до самостійних поглядів, інтересів та рішень. Формування Я-концепції виражається у визнанні своєї неповторності, унікальності та сприяє до утворень нових соціальних зв'язків. Самооцінка у цей період стає дуже нестабільною через схвалення або несхвалення збоку одноліток. У цьому віці відбувається ніби перебудова всього організму і психіки суб'єкта в цілому – дитинство вже пройшло, але зрілість ще не настала. Через ці вагомні зміни підлітки часто стикаються з низкою криз та дилем, на які нерідко реагують агресивно.

Агресія (від лат. *aggressio* – напад) – мотивована деструктивна поведінка, яка суперечить прийнятим людським нормам, наносить фізичний, моральний збиток особі або викликає у неї психологічний дискомфорт.

На думку М. Реві, становлення агресивної поведінки – не зовсім простий процес, на який впливає безліч чинників. На виникнення агресивної поведінки впливає безпосередньо сім'я, спілкування з однолітками та ЗМІ. Діти спочатку спостерігають дану модель поведінки у своїй сім'ї і незабаром самі починають поводити себе агресивно. Батьки, у свою чергу, спостерігаючи за такими негативними змінами своєї дитини, намагаються зупинити її агресивний потік і не зважають на те, що самі вдаються до агресивних тенденцій. Приміром, використовуючи покарання дітей, вони не звертають уваги на те, що діти стають більш неслухняніші та агресивніші [4, с. 126-128].

Психолог О. Атемасова стверджує, що агресивні тенденції закладені у людській природі, а рівень агресивності визначається мірою соціалізації та етнокультурними нормами і настановленнями. Агресія може простежуватися у вигляді агресивної поведінки та агресивних дій. Агресивну поведінку простежується через такі психологічні особливості як: недостатній розвиток інтелекту, занижена самооцінка, низький рівень самоконтролю, нерозвинуті комунікативні навички, підвищена збуджуваність нервової системи [1].

Незважаючи на величезний вклад психологів у дослідженні даної проблематики, чіткого уявлення того, що є першопричиною виникнення підліткової агресії наразі немає.

Методи дослідження: теоретичне аналізування наукових джерел, порівняння, систематизація та узагальнення психологічних даних.

Учасники та процедура дослідження. У дослідженні приймали участь учні ОЗ «Каланчацького ЗПЗСО № 1» віком від 11-15 років, у яких зафіксовано прояви деструктивної поведінки. Загальну вибірку кількість становило 85 підлітків (до вибірки увійшло 37 осіб). Дослідження проводилося впродовж лютого 2020/2021 навч. року. На проведення дослідження було отримано дозвіл від адміністрації закладу.

Для дослідження рівня агресивності підлітків було використано опитувальник діагностики агресивних та ворожих реакцій людини Баса-Дарки. Результати даного опитувальника показали за індексом ворожості три рівня агресивних реакцій.

Високий рівень ворожості – 54,0%. Підлітки демонструють роздратованість і їх нерідко супроводжує відчуття злості. Разом з тим, вони відчують негативні емоції, образу, недовіру до оточення.

Середній рівень ворожості – 42,0%. Особи, які володіють цим рівнем показали, що інколи відчують заздрість і ненависть до оточуючих людей. Також відмічають, що у конфліктних ситуаціях намагаються володіти собою і не чинити імпульсивних дій.

Низький рівень ворожості – 4,0%. На цьому рівні підлітки не відчують злості, образи та роздратованості. Вони не виміщають злість на інших, їх важко образити, особи на цьому рівні є неконфліктними.

Отже, можна стверджувати, що більша кількість респондентів має високий і середній рівень ворожості, а значить ці особи не здатні контролювати свої емоції і стримувати свої агресивні прояви. Тобто, використовують словесні погрози, грубість, лайки та іноді фізичну силу спрямовану на однолітків.

Висновки. Таким чином, теоретичне та емпіричне аналізування агресивної поведінки спонукає до розроблення психокорекційної програми, яка сприятиме зниженню рівня агресивності підлітків. Нами було сформовано низку відповідних заходів, які ґрунтуються на зниженні проявів агресивної поведінки

підлітків. Програма розроблена з метою зниження рівня агресивності у осіб підліткового віку шляхом сприяння формуванню навичок адаптивної поведінки у соціумі. Програма передбачає такі завдання: сформувати у підлітка вміння конструктивно демонструвати свої емоції і вчасно вгамовувати свої агресивні потяги; навчити підлітка ідентифікувати переживання, стан і інтереси інших людей; розвивати емпатичні і рефлексивні здатності; сприяти утворенню навичок вирішення міжособистісних конфліктів, уникати деструктивних проявів у поведінці; розвивати об'єктивну самооцінку.

Література:

1. Атемасова О.А. Агресивна дитина : як їй допомогти. Х., 2010.176 с.
2. Дальто Ф. На стороне подростка. СПб., Петербург. 2016. 424 с.
3. Рева М. М. Особливості життєвої перспективи в підлітковому та юнацькому віці. *Психологія і особистість*.2015. № 2. Ч 1. 185 с.
4. Popovych, I., Blynova, O. Zhuravlova, A., Toba, M., Tkach, T., Zavatska, N. Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*, 7(Especial), 2020. P. 82-94.
5. Popovych, I., Borysiuk, A., Zahrai, L., Fedoruk, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V. Constructing a Structural-Functional Model of Social Expectations of the Personality. *Revista Inclusiones*, 7 (Especial), 2020. P. 154-167.